

Sygn. akt II Cz 3429/19

POSTANOWIENIE

Dnia 13 stycznia 2020 roku

Sąd Okręgowy w Krakowie II Wydział Cywilny - Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Jarosław Tyrpa (spr.)

Sędziowie: Krystyna Dobrowolska

Anna Kruszevska (del.)

po rozpoznaniu w dniu 13 stycznia 2020 roku w Krakowie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z wniosku M. K.

przy uczestnictwie A. K. (2), W. K. i N. K.

o dział spadku i podział majątku wspólnego

na skutek zażaleń uczestniczek A. K. (2) oraz N. K.

na punkt 11. postanowienia Sądu Rejonowego w Olkuszu

z dnia 10 kwietnia 2019 r., sygnatura akt I Ns 232/15

postanawia:

oddalić oba zażalenia.

Sędzia Krystyna Dobrowolska Sędzia J. T. Sędzia Anna Kruszevska

UZASADNIENIE

Zaskarżonym orzeczeniem, zawartym w punkcie 11. postanowienia z dnia 10 kwietnia 2019 r., Sąd Rejonowy w Olkuszu nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego w Olkuszu od wnioskodawcy M. K. oraz od uczestniczek postępowania A. K. (2), N. K. i W. K. kwoty po 2. 462,53 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych w postaci wydatków na poczet opinii biegłego i wynagrodzenia kuratorów oraz kosztów mediacji, poniesionych tymczasowo ze środków budżetowych Skarbu Państwa- Sądu Rejonowego w Olkuszu.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wyjaśnił, że wydatki na poczet opinii biegłych i wynagrodzenia kuratorów dla małoletnich uczestniczek w łącznej kwocie 9 850,14 zł, tymczasowo poniesione przez Skarb Państwa, podlegały rozliczeniu pomiędzy wnioskodawcą i uczestniczkami w częściach równych (po 1/4 części), stosownie przypadających im udziałów w spadku. Powyższe koszty sądowe nie były związane z udziałem poszczególnych uczestników, lecz z postępowaniem jako całością i dlatego zarówno wnioskodawca, jak i uczestniczki winni partycypować w ich pokryciu. Sąd Rejonowy nie dopatrzył się przy tym podstaw do odstąpienia od obciążania powyższymi kosztami wnioskodawcy i uczestniczek, gdyż w następstwie niniejszego postępowania otrzymali oni składniki majątku spadkowego w postaci udziałów w nieruchomości, a zasądzona na rzecz wnioskodawcy spłata została rozłożona na raty, przekraczając znacznie wysokość obciążających go kosztów sądowych.

Zażalenia na to rozstrzygnięcie złożyły uczestniczki A. K. (2) i N. K..

Uczestniczka A. K. (2) zaskarżyła postanowienie z dnia 10 kwietnia 2019 r. w części co do punktu 11. w zakresie, w jakim została obciążona kwotą 2.462,53 zł i wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez ustalenie, że jest obowiązana do poniesienia kosztów w kwocie 248,50 zł.

Na poparcie swojego stanowiska skarżąca powołała art. 113 ust. 2 u.k.s.c. oraz art. 520 § 1 k.p.c. i podniosła, że wobec orzeczenia o wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania nie było podstaw do obciążenia uczestniczki wydatkami poniesionymi na poczet wynagrodzenia kuratorów małoletnich uczestniczek. Pomijając te koszty, suma wydatków wynosiła 944,14 zł, a uczestniczka powinna pokryć ¼ tej kwoty, tj. 248,54 zł.

Uczestniczka N. K. zaskarżyła postanowienie z dnia 10 kwietnia 2019 r. w części co do punktu 11. w zakresie, w jakim została obciążona kwotą 2.462,53 zł i wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez odstąpienie od obciążania uczestniczki kosztami postępowania.

Skarżąca podniosła, że zachodziły podstawy do zastosowania wobec niej art. 102 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 113 ust. 4 u.k.s.c., gdyż obciążenie jej wydatkami w zasądzonej kwocie jawiło się jako niesprawiedliwe. Skarżąca zaznaczyła, że uczy się, pobiera rentę po ojcu w kwocie ok. 1.300 zł i nie stać jej na ponoszenie jakichkolwiek kosztów sądowych, tym bardziej, że zasądzono od niej spłatę na rzecz wnioskodawcy w kwocie 11.090,15 zł.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Zażalenia nie zasługiwały na uwzględnienie.

W postępowaniu cywilnym czynności związane z wydatkami podejmuje się bądź z inicjatywy strony, bądź z urzędu. W tym pierwszym przypadku wzywa się stronę do uiszczenia zaliczki na ich pokrycie pod rygorem pominięcia wnioskowanej czynności (art. 130⁴ k.p.c.). Jeśli okaże się, że przewidywane lub rzeczywiste wydatki są większe od wniesionej zaliczki, przewodniczący wzywa o jej uzupełnienie, stosując reguły obowiązujące przy wzywaniu o pierwotną zaliczkę (art. 130⁴ § 3 k.p.c.). Jeżeli jednak o wysokości rzeczywistych wydatków sąd powziął wiadomość dopiero po przeprowadzeniu czynności (np. z wyższego niż zakładany rachunku biegłego sądowego), wezwanie o uiszczenie zaliczki uzupełniającej nie będzie już opatrzone rygorem pominięcia czynności (por: E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] E. Marszałkowska-Krześ [red.], Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, teza 4. do art. 130⁴, Legalis 2018). W razie niewykonania tego rodzaju zobowiązania różnicę pomiędzy uiszczoną pierwotnie zaliczką a rzeczywistą wysokością wydatków pokrywa tymczasowo Skarb Państwa, zaś w przedmiocie tego rodzaju wydatków sąd rozstrzyga w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie, stosownie do art. 83 ust. 2 u.k.s.c. w zw. z art. 113 u.k.s.c. Z kolei w sytuacji, gdy prawo nakłada na sąd obowiązek podjęcia czynności z urzędu, wówczas środki na pokrycie kosztów jej wykonania wyklada tymczasowo Skarb Państwa (art. 83 ust. 1 u.k.s.c.), a następnie podlegają one rozliczeniu w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie (art. 83 ust. 2 u.k.s.c. w zw. z art. 113 u.k.s.c.).

Do kosztów sądowych zaliczają się opłaty i wydatki (art. 2 ust. 1 u.k.s.c.), w tym na poczet wynagrodzenia i zwrotu kosztów poniesionych przez biegłych, tłumaczy oraz kuratorów ustanowionych dla strony w danej sprawie, a także koszty mediacji prowadzonej na skutek skierowania przez sąd (art. 5 ust. 1 pkt 3 i 11 u.k.s.c.).

Podstawowa zasada orzekania o kosztach postępowania nieprocesowego sformułowana została w art. 520 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, każdy uczestnik postępowania ponosi koszty związane ze swym udziałem w sprawie, co oznacza, że obciążają go koszty tej czynności, której sam dokonał, jak i czynności podjętej w jego interesie, także przez sąd, na jego wniosek lub z urzędu.

W rozpatrywanej sprawie przyznane biegłej wynagrodzenie w wysokości 2.844,14 zł zostało wypłacone z zaliczek uiszczonych przez wnioskodawcę i uczestniczkę A. K. (2) (łącznie co do kwoty 2.000 zł), a w pozostałej części, tj. co do kwoty 844,14 zł- ze środków budżetowych Skarbu Państwa i w tym zakresie podlegało rozliczeniu pomiędzy osobami

biorącymi udział w postępowaniu, stosownie do art. 83 ust. 2 u.k.s.c. w zw. z art. 113 ust. 1 u.k.s.c. Nie ulega przy tym wątpliwości, że ustalenie wartości nieruchomości stanowiącej przedmiot postępowania działowego w oparciu o dowód z opinii biegłego zostało dokonane w interesie wszystkich występujących w niniejszym postępowaniu osób. W niniejszym postępowaniu brały udział małoletnie uczestniczki W. K. i N. K. oraz ich matka- uczestniczka A. K. (2) jako spadkobierczynie A. K. (3), zaś postępowanie dotyczyło m.in. działu spadku po ich zmarłym- odpowiednio- ojcu i mężu. W takiej sytuacji reprezentacja małoletnich uczestniczek przez matkę w niniejszym postępowaniu przez matkę była wyłączona z uwagi na możliwość kolizji ich interesów na mocy art. 98 § 2 i 3 k.r.o. To z kolei, w świetle art. 99 § 1 k.r.o., rodziło konieczność ustanowienia kuratorów do reprezentowania małoletnich uczestniczek. Realizacja tej powinności stanowiła zaś warunek proceduralnej prawidłowości toku postępowania, zaś jej zaniechanie mogłoby skutkować wystąpieniem kwalifikowanej wady procesowej w postaci braku zdolności procesowej, prowadząc do nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 k.p.c.). Oczywistym jest zatem, że ustanowienie kuratorów dla małoletnich uczestniczek leżało w interesie wszystkich osób uczestniczących w postępowaniu jako zainteresowanych jego niewadliwym proceduralnie przeprowadzeniem. Ponadto, do pokrytych tymczasowo przez Skarb Państwa wydatków w niniejszym postępowaniu zaliczały się koszty mediacji, do której wnioskodawca i uczestniczki zostali skierowani przez Sąd Rejonowy na zgodny wniosek wnioskodawcy oraz uczestniczek A. K. (2) i W. K..

W świetle powyższych uwag Sąd Rejonowy prawidłowo ustalił sumę nieuiszczonych kosztów sądowych na kwotę 9.850,14 zł, która podlegała rozliczeniu w oparciu o art. 83 ust. 2 u.k.s.c. w zw. z art. 113 ust. 1 u.k.s.c. w zw. z art. 520 § 1 k.p.c. Każda czynności prowadzących do powstania powyższych wydatków była przeprowadzona w interesie wszystkich osób biorących udział w postępowaniu, dlatego też zarówno wnioskodawca, jak i uczestniczki powinni w równym stopniu partycypować w pokryciu tychże kosztów, stosownie do przysługujących im udziałów w majątku spadkowym. Podzielić należało również stanowisko Sądu Rejonowego co do braku podstaw do odstąpienia od obciążania uczestniczki N. K. obowiązkiem pokrycia wydatków wyłożonych tymczasowo przez Skarb Państwa. Takie rozstrzygnięcie byłoby możliwe w oparciu o art. 83 ust. 2 u.k.s.c. w zw. z art. 113 ust. 1 u.k.s.c. w zw. z 102 k.p.c. w razie zaistnienia szczególnie uzasadnionego wypadku, co jednakże wymagałoby zmiany orzeczenia o kosztach postępowania, ujętego w punkcie 10. postanowienia z dnia 10 kwietnia 2019 r., który nie został objęty zakresem zaskarżenia. Obydwie skarżące uczestniczki wskazały bowiem jednoznacznie, iż zaskarżają postanowienie z dnia 10 kwietnia 2019 r. jedynie co do punktu 11. Zakres zaskarżenia ma zaś charakter wiążący, co oznacza, że sąd odwoławczy nie może swym rozstrzygnięciem objąć niezaskarżonej części orzeczenia.

Zażalenie uczestniczki N. K. nie mogło odnieść skutku nawet gdyby przyjąć, że w istocie w sposób dorozumiany zaskarżyła ona również orzeczenie o kosztach postępowania, zawarte w punkcie 10. postanowienia z dnia 10 kwietnia 2019 r. Na gruncie rozpatrywanej sprawie zastosowania nie mógł znaleźć art. 113 ust. 4 u.k.s.c. (w zw. z art. 83 ust. u.k.s.c.), gdyż przewidziana w tym przepisie możliwość odstąpienia od obciążania kosztami dotyczy jedynie kosztów przewidzianych w art. 113 ust. 2-3a u.k.s.c. W art. 102 k.p.c., ustawodawca przewidział możliwość odstąpienia od reguł ogólnych i odwołania się przy orzekaniu o kosztach procesu do zasad słuszności. Przywołane unormowanie znajduje również odpowiednie zastosowanie przy orzekaniu w przedmiocie kosztów postępowania nieprocesowego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 1973 r., II CZ 29/73, OSNCP 1973/12/223; z 15 grudnia 2010 r., II CZ 151/10, LEX nr 1391206 oraz z dnia 2 marca 2012 r., II CZ 170/11, Legalis). Omawiana instytucja, jako regulacja o charakterze wyjątkowym, nie podlega jednak wykładni rozszerzającej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1981 r., IV PZ 11/80, LEX nr 8307, z dnia 13 października 1976 r., IV PZ 61/76, LEX nr 7856 oraz z dnia 27 marca 2013 r., V CZ 96/12, LEX nr 1341743, a także postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9 grudnia 2014 r., V ACa 799/14, LEX nr 1659055). Przepis art. 102 k.p.c. nie zawiera katalogu szczególnych wypadków, które uzasadniałyby odstąpienie od obciążania strony przegrywającej kosztami postępowania, pozostawiając konkretyzację tej przesłanki orzecznictwu i nauce prawa. W doktrynie i orzecznictwie utrwaliło się stanowisko, w myśl którego z punktu widzenia możliwości zastosowania instytucji przewidzianej w art. 102 k.p.c. istotne znaczenie ma postawa strony w trakcie postępowania, a także jej sytuacja pozaprosesowa, na którą składa się stan majątkowy, szczególna sytuacja zdrowotna i życiowa, względnie- inne wyjątkowe okoliczności. Ocena, czy w danej sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu art. 102 k.p.c., należy do swobodnego uznania sądu, czego nie można jednakże

utożsamiać z dowolnością. Godzi się równocześnie podkreślić, że sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet na tyle niekorzystna, że uniemożliwiająca pokrycie kosztów procesu bez uszczerbku koniecznego utrzymania, nie stanowi podstawy odstąpienia od obciążania jej kosztami postępowania, o ile w sprawie nie występują dalsze okoliczności, które wraz z trudną sytuacją życiową lub materialną składałyby się na wypadek szczególnie uzasadniony w rozumieniu art. 102 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2011 r., IV CZ 111/11, LEX nr 1119554; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 marca 2013 r., I ACa 900/12, LEX nr 1316311 oraz postanowienie Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21 marca 2013 r., I ACa 1097/12, LEX nr 1311972).

W świetle powyższych uwag należało stwierdzić, że nie zaistniały dostateczne podstawy do odstąpienia od obciążenia uczestniczki N. K. nieuiszczonymi kosztami sądowymi. Takiego rozstrzygnięcia nie mogła bowiem samoistnie uzasadniać trudna sytuacja materialna uczestniczki, nie zachodziły zaś dodatkowe okoliczności związane z jej postawą w toku postępowania ani też na etapie przedprocesowym, które w sposób dostateczny przemawiałyby za orzeczeniem o kosztach postępowania w oparciu o zasady słuszności. Godzi się przy tym zauważyć, iż na mocy postanowienia działowego z dnia 10 kwietnia 2019 r. uzyskała składnik majątkowy o wartości przenoszącej 72.000 zł.

Sędzia Krystyna Dobrowolska Sędzia Jarosław Tyrpa Sędzia Anna Kruszewska